

Církev a stát 2023

Adéla Čapková*

Dne 7. září 2023 se na Právnické fakultě Masarykovy univerzity uskutečnil již 29. ročník tradiční konference Církev a stát pořádané Katedrou ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity ve spolupráci se Společností pro církevní právo. Letošní ročník konference byl zaměřen na kanonické trestní právo a téma výhrady svědomí.

Konferenci zahájil **Jaroslav Benák**, který všechny účastníky přivítal, a krátce také představil program. Poté již předal slovo **Jiřímu Rajmundu Treterovi**. Ten poděkoval všem účastníkům za to, že přijali pozvání na konferenci, i že se letos sešli v tak hojném počtu. Na závěr také zavzpomínal na předchozí ročníky konference.

Příspěvky prvního bloku byly zaměřeny na kanonické právo trestní, jeho moderování se ujal **Záboj Horák**. Jako první vystoupil **Jakub Nagy** se svým příspěvkem, jenž se věnoval novým trestným činům v aktuálním znění CIC/1983. Nejprve rozčlenil jednotlivé trestné činy do několika kategorií, a to podle toho, zdali u nich došlo ke změně normativního textu či změny zařazení, případně o jak podstatnou změnu šlo. Ve druhé části svého příspěvku již představil nové trestné činy, které byly do aktuálního znění CIC/1983 nedávno včleněny. Zaměřil se tak na jejich skutkovou podstatu a na formu trestu, dále pak i na specifika jednotlivých nových trestných činů, jako například speciální subjekt, promlčecí dobu či oznamovací povinnost.

S druhým příspěvkem vystoupil **Bartoloměj Čačík**, který se zaměřil na kánon 1311 § 2 jakožto vstupní bránu do novelizované VI. knihy CIC. Na úvod svého příspěvku si položil otázku, jak může církev trestat ty, kteří pochybili, když má církev především odpouštět, nikoliv trestat. Následně se věnoval jednotlivým revizím, kterými kánon 1311 v průběhu posledních desítek let prošel, a poté se již zaměřil na samotný rozbor kánonu 1311. Poukázal přitom, že k tomuto kánonu byl nově přidán § 2, podle kterého má ukládat tresty právě ten, kdo je v čele místní církve. Posléze se blíže zabýval celkově čtyřmi aspekty, které jsou s tímto kánonem spojené. Nejprve tak upozornil, že není přesně jasné, komu je daná norma adresovaná, jelikož slovy zákona jsou adresáty blíže nespecifikovaní církevní představitelé. Podle nové interpretace jsou jimi však nejen biskupové, ale i místní ordináři, a v současnosti se tak již mluví o všech církevních představených. Takto široká úprava však s sebou přináší i řadu obtíží a otázek, zejména pak zdali tato úprava byla ze strany zákonodárce úmyslná, či zdali pouze nedbale zaměnil dva různé pojmy. Dále se autor věnoval trestům, přičemž připomněl, že při trestání bývá často hned používáno napomenutí – jako první by však měla být používána zejména pastorační láska, životní příklad nebo rada a až poté

* Adéla Čapková, studentka, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Student, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: 520176@mail.muni.cz

případně napomenutí. Na závěr se již pouze krátce věnoval posledním dvěma aspektům kánonu § 1311 a to ochraně dobra společenství a jednotlivců a otázce zásady zákonnosti.

Veronika Pétiová ve svém příspěvku představila rezervované delikty, které spadají do kompetence Apoštolské penitenciárie. Na začátek nejprve uvedla, co to vůbec Apoštolská penitenciárie je, jaké má kompetence a krátce se zaměřila i na historii jejího vzniku. Následně účastníkům přednesla, v jakých případech, i jakým způsobem je možné se na tento tribunál obrátit. V poslední části svého příspěvku pak podrobně rozebrala jednotlivé delikty, které spadají pod Apoštolskou penitenciárii.

Následoval příspěvek **Damiána Němce** na téma modifikace sankce samočinného propuštění z řeholního institutu. Hned na začátku svého příspěvku se autor zamyslel, proč je tato otázka vůbec řešena v rámci trestního práva, když je nyní upravena administrativně, a v podstatě do trestního práva nespadá. Dále se podívil nad tím, proč se používá pojem samočinné opuštění, když ono opuštění samočinné rozhodně není, jelikož musí být deklarováno a potvrzeno. Na závěr se pak věnoval pojmu nedohledatelná osoba a jeho specifikům. V dnešní době díky sociálním sítím je sice osoba snad vždy známá, avšak podle současné legislativy se má za to, že osoba je nedohledatelná, pokud není dostupná běžnými prostředky, tedy pokud například je u ní známo jen telefonní číslo či fiktivní adresa.

Trestněprávní blok pak uzavřel **Šimon Polívka** se svým příspěvkem týkajícím se trestného činu nahrávání zpovědi, jeho skutkové podstaty i jeho vývoje v trestním právu. Nejprve uvedl, že nahrávání zpovědi je novým trestným činem, který postihuje nejen samotné nahrávání zpovědi, ale také sdílení obsahu zpovědi ve sdělovacích prostředcích, a tedy jde o dvě skutkové podstaty. Zdůraznil také, že se ve své podstatě jedná o dva trestné činy, které mohou spáchat dvě různé osoby. Trestné pak je, pokud si kající nahrává zpověď svoji, ale i zpověď cizí. Pokud si kající nahrává vlastní zpověď pouze pro osobní účely, trestu pak nepodléhá. Poté se již zaměřil na historický vývoj tohoto trestného činu, zejména na vývoj jeho trestání. Trestem za spáchání tohoto činu je pak automatická exkomunikace. To dříve také platilo i pro spolupachatele, v dnešní právní úpravě už však spolupachatel do automatického trestu neupadá. Na závěr pak autor ještě uvedl, že se nejedná o ojedinělý trestný čin, ale že případů nahrávání či sdílení obsahu zpovědi je velice mnoho.

Druhý blok příspěvků se věnoval novinkám v kanonickém a církevním právu, moderoval se tentokrát ujal **Jaroslav Benák**. Zahájen byl příspěvkem **Jiřího Dvořáčka** zaměřeném na změny v trestním právu východních církví po vydání MP *Vocare peccatores* ze 20. března 2023. Na úvod zdůraznil, že ony změny byly zcela nevyhnutelné. Do CCEO byla přidána presumpce neviny, a rovněž také došlo ke změně postupů při ukládání trestů. Nově také pokud se při ukládání trestu vyskytne přitěžující okolnost, pak soudce musí dát přísnější trest, v dřívější úpravě tak učinit nemusel. Posléze se věnoval samotným novým trestným činům. Závěrem pak vyslovil názor, že revize provedená MP *Vocare peccatores* je velice povedená, když byla zachována specifika západní a východní církve. Nadále také byla zachována absolutní nutnost přítomnosti soudce, ale zároveň byla nově zavedena presumpce neviny, čímž se východní církev přiblížila k té západní, a taktéž došlo k prodloužení promlčecích dnů a zavedení nových skutkových podstat.

Adam Csukás se pak v rámci svého příspěvku věnoval Řádu pastýřské služby Českobratrské církve evangelické. Nejprve krátce uvedl přehled právního vývoje disciplinárních řádů a poté se již přesunul k Řádu pastýřské služby, péče a kázně z roku 1971. Zmínil přitom, že tento disciplinární řád se soustředí na disciplínu osobní, nikoli služební, či že také původně neobsahoval úpravu trestů, která pak byla doplněna až o několik let později. Tímto disciplinárním řádem také byly zřízeny seniorátní komise pastýřské péče a církevní komise pastýřské péče, stejně jako seniorátní pastýřské rady a církevní pastýřská rada. Ve svém příspěvku se také zamyslel se nad tím, zdali má být v církvi dělba moci, a tedy zdali má být církevní justice stejně nezávislá na ostatních složkách moci, jako ta světská. Dále se také krátce věnoval nedávným novelám či revizím Řádu pastýřské služby, péče a kázně. Na závěr pak uvedl, že systém kárné odpovědnosti má mnohem delší tradici nežli církevní soudnictví, a tedy i proto v Řádu pastýřské služby, péče a kázně chybí tolik soudních zásad. Taktéž připomněl, že osobní působnost se nikdy nevztahovala na běžné členy církve, ale i to, že Českobratrská církev evangelická si je své nedokonalosti v rámci systému odpovědnosti vědoma.

Blok příspěvků byl uzavřen vystoupením **Michaely Petrekové** na téma církve a právního statusu nenarozeného lidského života. Na úvod uvedla, že život nenarozeného dítěte není životem ani jeho matky, ani jeho otce, ale je životem onoho dítěte, a podle církve tak má lidské embryo již od počátku vlastní osobnost. Dále představila 3 aspekty, které bychom měli mít při umělém přerušení těhotenství na mysli – kdo se na potratu podílí, jaké existují prostředky zabráňující oplodnění a vyšetření plodu. Pozastavila se i nad několika bioetickými otázkami jako například nad klonováním či genetickým inženýrstvím, přičemž poukázala, že odmítány jsou jakékoliv zásahy, které by embryo změnily či zničily. Zásahy do embrya jsou pak přípustné pouze tehdy, pokud by díky danému zásahu mělo vzniknout zdravé dítě. V hlavní části svého příspěvku se pak zaměřila na jednotlivé argumenty, které jsou používány lidmi, kteří se snaží nepřiznat embryu jeho vlastní osobnost. Uvedla například, že častým argumentem je, že embryo není v době těhotenství oddělené od těla matky, a tedy proto by mělo dítě získat vlastní osobnost až po porodu. Podle církve však není možné se soustředit na porod jako na dělitelnou hranici, jelikož i po porodu je dítě stále závislé na rodičích.

V třetím, závěrečném, bloku na téma výhrady svědomí se pak moderování ujala **Kamila Abbasi**. Jako první v tomto bloku vystoupil **Jakub Kříž**, jehož příspěvek se věnoval svobodě neúčasti u Davida Oderberga. Hned na začátek uvedl, že věřící jsou často v tlaku jednat v rozporu se svým hluboce zakořeněným přesvědčením etické povahy, a je tedy potřeba založit výhradu svědomí tak, aby nebyla bezzubá, ale ani bezbřehá. Pokud totiž má mít svoboda vyznání v naší společnosti místo, pak by měli mít lidé možnost ji uplatňovat bez jakéhokoliv donucení, ať již jde o pokutu, násilí či výkon rozhodnutí. Svoji tezi pak následně představil na rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojeného království Greater Glasgow Health Board v *Doogan and another*. Poté se již věnoval přímo svobodě neúčasti, kdy uvedl, že pakliže existuje svoboda sdružování, pak by dle něj měla existovat i svoboda neúčastnit se, tedy právo disociace. Zmínil také, že toto právo nemá být pouze individuální, ale má být i společenské, přičemž právě jako společenské by se mohlo vztahovat na církev. Ani toto právo by však nemělo být absolutní. Na závěr svého příspěvku pak nastínil nový rámec pro výhradu svědomí, kdy k dovolání se výhrady svědomí by mělo postačit pouze upřímné

přesvědčení, avšak měla by zde být také možnost jeho přezkumu, kdy soud nakonec může dospět k závěru, že určitá podoba spolupráce podstatnou zátěž pro danou osobu nepředstavuje, a tedy výhrada svědomí se v daném případě neuplatní. Připomněl také, že vedle sebe koexistují, a i nadále budou koexistovat, lidé s různými etickými pohledy, a právě výhrada svědomí by tuto koexistenci měla zajišťovat.

Následně vystoupil **Jakub Novák** se svým příspěvkem na téma výhrada svědomí advokáta, přičemž vyslovil názor, že nemůžeme nutit advokáty, aby dělali něco, s čím nesouhlasí, či přímo považují za zlo. V úvodu popsal, že zatímco u smluvního zastoupení advokát nemusí z důvodu výhrady svědomí s klientem smlouvu vůbec uzavřít, u zastoupení na základě ustanovení soudem nebo určení komorou existují pouze zákonem limitované důvody, při nichž může advokát klienta odmítnout. Tímto zákonným limitem je přitom pouze situace, kdy jsou zájmy klienta v rozporu se zájmy advokáta či jeho blízkých. Existují sice interpretace, že pod zájmy advokáta by se mohla řadit i výhrada svědomí, avšak převažují názory, že pod pojmem zájem se myslí zejména zájmy majetkové. Své limity stanovuje také Česká advokátní komora, ty však nejsou všeobecně závazné. Dále se zamyslel nad tím, zdali má být profesní morálka nadřazená morálce obecné, kdy v současnosti dopadají na advokáty primárně profesní předpisy, a až druhotně je pak člověkem s vlastní morálkou a etickými názory. Svoji tezi pak ilustroval na dvou rozsudcích Evropského soudu pro lidská práva, a to *Mignot proti Francii*¹ a *Bayatyan proti Arménii*². Na závěr se zamyslel nad tím, zdali by u advokátů neměla být podobná právní úprava jako u zdravotníků, přičemž konstatoval, že takováto změna by vyžadovala velké zapojení České advokátní komory.

Filip Křepelka se poté ve svém příspěvku zaměřil na výhradu svědomí v českém zdravotnictví. Na začátku představil současnou právní úpravu, poté se již přímo věnoval sekulární výhradě svědomí, kterou demonstroval na povinném očkování a také vojenské službě. Připomněl přitom, že očkování je povinné nejen u dětí, ale i u některých profesí, přičemž právě u dětí se výhrada svědomí neuplatní na ta očkování, která zákon výslovně jako povinná označuje. Kromě rodičů dětí se však v poslední době objevuje i řada lékařů, kteří očkovat odmítají, k větším soudním sporům však zatím nedošlo. Jistým problémem týkajícím se výhrady svědomí a zdravotnictví je i to, že lékárny nemají právním předpisem stanoveny léky, které by musely vydávat, a tedy lékárník může zákazníkovi odmítnout prodat antikoncepci. Jako poslednímu tématu se pak věnoval interrupcím, zejména pak úskalím, které mohou nastat při profesní přípravě a specializaci v oborech gynekologie-porodnictví či chirurgie.

Celou konferenci pak zakončil **Michal Lamparter** se svým příspěvkem na téma výhrady svědomí církevního suveréna.

Rozšířené písemné verze jednotlivých příspěvků budou publikovány v časopise Revue církevního práva.

¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 10. 1998, *Mignot proti Francii*, č. stížnosti 37489/97.

² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 2011, *Bayatyan proti Arménii*, č. stížnosti 23459/03.